

LUCRETIAN RYÖSTÖ

(*The Rape of Lucretia*)

Sisältö:

Ensimmäinen näytös.

Näyttämö on jaettu kahtia. Etunäyttämöllä istuvat »kuorot» lukien vanhoja aikakirjoja. Näyttämön toinen osa, missä varsinainen esitys tapahtuu, on vielä väliverhon peitossa. »Mieskuoro» kertoo, miten Roomaa hallitsee kuningas Tarquinius Superbus, joka on muukalainen, etruski, ja edelleen, millaisten häpeällisten tekojen ansiosta hän on päässyt valtaan. Hänen poikansa, Tarquinius Sextus, vie parhaillaan Rooman sotajoukkoa puolustamaan Etruuriaa. »Naiskuoro» filosofoi: »Kuninkaitten vanha periaatehan on sotien avulla päästä irti sisäisestä pahasta». Ja hän lopettaa sanoilla: »Kuinka vitkaan aikakaudet vaihtuukaan; viis'sataa vuotta vierivä on vielä Kristuksen syntymään . . .» »Kuurot» lopettavat yhdessä: »Mutta me kaksi katselijaa seisomme Teidän, yleisön ja tämän näyttämön edessä . . .»

Nyt avautuu väliverho. Näyttämö kuvaa leiriä ja kenraalien telttaa Rooman ulkopuolella. Täällä istuvat kenraalit Collatinus ja Junius sekä prinssi Tarquinius. »He ovat juovuksissa, mutta sitähän he ovat joka ilta, tänään kuitenkin aikaisemmin kuin tavallisesti,» näin kertoo »mieskuoro». Kenraalit laulavat filosofista juomalaulua ja säkeistöjen välillä »mieskuoro» sanoo: »Noin he juovat, hukuttavat viiniin raskasmielisyytensä».

Collatinuksen mieli on täynnä kaipuuta: Lucretia, hänen vaimonsa, on Rooman hyveellisin nainen. Junius on masentunut, koska hänen vaimonsa on pettänyt häntä erään neekerin kanssa. Sen hän on saanut tietää edellisenä yönä, jolloin kenraalit huolimatta Collatinuksen varoituksesta ratsastivat Roomaan lyötyään ensin vetoa siitä, kenen vaimo olisi uskollinen silloin, kun mies on sodassa. Tämä muodostui naisille häpeälliseksi, sillä vain Lucretia oli uskollinen miehelleen. Mutta se ei ole ainut syy Juniuksen alakuloisuuteen. Hän on kunnianhimoinen, hänen päämääränään on valta, ja nyt hän on hävinnyt kaiken Collatinukselle, joka on viekas poliitikko ja on päässyt valtaan Lucretian hyveellisyyden avulla. Tarquinius on huonolla tuulella, hän haluaa Lucretian, ja suunnitelma tämän päätöksen toteuttamiseksi kypsyy hänessä kypsymistään. Tarquinius ja Junius alkavat nyt kertoa, millaisissa

olosuhteissa kunkin vaimo tavattiin, mutta kun Tarquinius puhuu Patriciasta, Juniuksen vaimosta, on vähällä syntyä tappelu. Collatinus lopettaa arvovallallaan riidan, ja kaikki juovat Lucretian onneksi, Collatinus ystävällisenä, Tarquinius aistillisessa himossa, Junius ei juo lainkaan. Hän syöksyy raivostuneena teltasta ja täynnä vihaa toistaa vain Lucretian nimeä: »Tuon naisen hyveellisyys on minun häpeäni, kaikki nyt minua pilkkaavat ja surkuttelevat».

Nyt »mies» kertoo yleisölle kaikki Juniusta kiusaavat ajatukset. Kohtaus päättyy purkaukseen, joka on täynnä myrkkyä ja sappea: »Lucretia, Lucretia». Collatinus tulee teltasta; hän on kuullut ja sanoo, että Juniuksen ei kannata olla noin katkera Lucretialle. Hänhän luulee Patrician uskottomuuden olevan syynä vihaan, ja Junius antaa hänen jäädä siihen uskoon. Kun Collatinus filosofoi rakkaudesta, tulee Tarquinius teltasta ja rallattaa juomalaulun loppusäkeistöä. Huomattuaan Juniuksen, alkaa hän uudelleen pilkata: »Ja Junius sai sarvet». Jälleen syntyy riita, ja taaskin Collatinus rauhoittaa miehet, jotka ojentavat toisilleen kätensä. Collatinus toivottaa hyvää yötä ja menee teltaansa. Tarquinius katsoo katkerasti hänen jälkeensä: »Siinä on onnellinen mies. Hänen onnensa on arvokkaampi kuin etruskien kruunu». Junius väittää kuitenkin naisten hyveellisyyden johtuvan vain tilaisuuden puutteesta. »Lucretia on yhtä siveä kuin kaunis», puolustaa Tarquinius. Junius pysyy mielipiteessään, hänestä siveettömyys on naisella jo veressä. »Ei, minä vakuutan», Tarquinius melkein huutaa. Junius huomauttaa myrkyllisesti, että jokainen suojaa sen naisen kunniaa, jonka hän itse haluaa omistaa. Sen jälkeen hän menee teltaansa. Tarquinius on nyt yksin, ja halu lähteä Lucretian luo saa hänet niin valtoihinsa, että hän syöksyy paikalta huutaen: »Tänne ratsuni! Väliiverho sulkeutuu ja »miehen» kuullaan kertovan Tarquiniuksen matkasta Roomaan.

Kun väliiverho jälleen avautuu, näkyy sali Lucretian talossa. On ilta. Lucretia istuu ompelemassa. Hänen imettäjänsä, vanha Bianca, ja palvelijatar Lucia työskentelevät varttinäinsä ääressä. Tunnelma on alakuloinen. Lucretia ei ole iloinen, hän ikävöi miestään, Collatinusta, ja samalla hänen mielensä on omituisen levottomuuden vallassa. Yhtäkkiä hän keskeyttää työnsä. Kaikki kuuntelevat, mutta mitään ei tapahdu, kaikki on rauhallista. Mutta Lucretia väittää kuulleensa koputusta. Bianca rauhoittaa häntä ja sanoo: »Valtijattareni on väsynyt. On jo kovin myöhä.

Panemmeko värttinät pois? Lucretia antaa luvan. Sen jälkeen sytytetään lamput, ja naiset varustautuvat menemään vuoteeseen. Tänä aikana »kuorot» kertovat Tarquiniuksen ratsastuksesta ja yhtäkkiä kuuluu koputus . . . se toistuu. Naiset eivät uskalla liikahtaa, mutta kun koputus kuuluu kolmannen kerran, Lucia kiirehtii ulos katsomaan, kuka siellä on, ja Tarquiniuksen ääni kuuluu. Hän vaatii ovia avattaviksi »Rooman ruhtinaalle». Lucretia kalpenee sanattomassa pelossa. Tämä kohitus esitetään elein, »kuorot» kertovat, mitä näyttämöllä tapahtuu. Molemmiin puolin toivotetaan hyvää yötä, ja ensimmäinen näytös päättyy siihen, että naiset saattavat Tarquiniuksen tämän huoneeseen:

Toinen näytös.

Toinen näytös alkaa samalla tavalla kuin ensimmäinen. Molemmat »kuorot» istuvat paikallaan ja lukevat. »Nainen» kertoo, kuinka etruskit pakottivat ylpeät roomalaiset työskentelemään kivilouhoksissa ja määräsivät jalosukuiset roomalaiset naiset kutomaan kangasta pimeissä kellareissa. Tarquinius Superbus hallitsee Roomassa säälimättömänä ja koko kaupunki napisee. Kuuluu kansan kapinallisia ääniä, jotka vaativat: »alas Etruskit, Rooma on meidän, Tarquinius alas.» »Kuurorot» kertaavat laulunsa ensimmäisestä näytöksestä: »Me kaksi katselijaa . . . » Väliverho avautuu, ja näyttämöllä Lucretia nukkuu vuoteessaan. »Mies» kertoo, lyömäsoitinten säestämänä, kuinka Tarquinius hiiptii talon läpi ja saapuu Lucretian makuuhuoneeseen. Yhtäkkiä hän seisoo Lucretian vuoteen ääressä, kumartuu hänen ylitseen, suutelee häntä, ja Lucretia vastaa unessa hänen suudelmaansa, koska luulee häntä miehekseen. Mutta pian Lucretia herää, ja huomattuaan hänet Tarquiniukseksi, vaipuu kauhun valtaamana takaisin vuoteelleen. Hän kysyy, mitä mies haluaa. »Sinut», vastaa Tarquinius. Nyt alkaa kamppailu, mutta Tarquinius pakottaa paljastetulla miekalla naisen taipumaan tahtoonsa; hän tempaisee peitteen Lucretian vuoteelta ja sammuttaa valon tikarillaan. Kuuluu vain huuto, ja väliverho sulkeutuu nopeasti. »Kuurorot» laulavat: »Joskin tämä meidät pettää, henkeä ei milloinkaan voiteta, sydäntä ei milloinkaan turmella. Kaikki tämä on hänelle loputonta ristiinnaulitsemista . . . »

Väliverhon avautuessa näyttämö esittää aamuauringon valaisemaa salia Lucretian talossa. Lucia seisoo puutarhassa, Bianca ovela, molemmat tervehtivät ihanaa aamua aavistamatta, mitä

yöllä on tapahtunut. Lucia noutaa korillisen ihania kukkia, ja naiset alkavat järjestellä niitä. Bianca lopettaa keskustelun, nähdessään Lucretian tulevan. Tämä kulkee kuin unissakävijä, katse sammuneena. Vasta kun Bianca näyttää hänelle orkideoja, Collatinuksen lempikukkia, herää hän jälleen elämään ja huutaa kauhistuneena: »Kuinka hirveätä! Ota ne pois pian!» Sitten hän vaatii, että Collatinuksen luokse lähetettäisiin lähetti. Hän ottaa orkidean ja pyytää, että se annettaisiin hänen miehelleen, koska tämä kukka kuvaa puhtautta, kätkee sisäänsä naisen ilon ja tuskän — ja Lucretian häpeän. Hän melkein lyyhistyy ja menee pois. Lucia palaa takaisin. Bianca kysyy häneltä, joko lähetti on lähtenyt ja saatuaan kieltävän vastauksen pyytää tätä huolehtimaan siitä, ettei mies ratsastaisikaan. Lucia juoksee ulos, mutta tulee pian takaisin ja ilmoittaa kaiken olevan myöhäistä, koska Collatinus itse on saapunut ja hänen mukanaan Junius. Tämä oli varoittanut Collatinusta, kuultuaan edellisenä yönä Tarquiniuksen ratsastaneen leiristä. Hän oli valvonut yön ja kuulut Tarquiniuksen aamulla palaavan ontuvalla hevosellaan.

Samalla hetkellä Lucretia tulee sisään. Collatinuksen tarvitsee vain luoda silmäys häneen, ja hän sanoo: »Liian myöhään, Junius». Lucretia on surupuvussa, mutta nyt hän on kuin kirkastunut. Hän on nyt suuri luonne, joka on tehnyt päätöksensä. Hän surmaa itsensä tikarilla sanoen: »En voi enää kauempaa kantaa häpeäni taakkaa. Nyt olen ikuisesti puhdas, ja vain kuolema voi tehdä minulle väkivaltaa. Katso, kuinka pulppuava veri huuhtelee pois häpeän.» Collatinus kumartuu järkyttyneenä Lucretian ruumiin ääreen. Molemmat naiset katsovat kauhistuneina ja surun täyttämänä rakastettua valtija-tartaan. Vain Junius ei sure, sillä nyt on hän ottava vallan käsiinsä. Alkavan surumarssin aikana hän sanoo: »Hänen uhrinsa on meidät vapauttava. Valtaistuin sortuu ja silloin hallitsen minä». Kaikki seisovat kumartuneena Lucretian ruumiin yli, ja surumarssin jälkeen molemmat kuorot lopettavat oopperan. Sureva joukko jää hämärään, vain kuorot ovat esillä laulaessaan:

*Siit' asti kuin on luotu ihminen
myös lemmen voimat meitä varjostaa.
Nyt sanat, soinnut kertoi synkeän
tään ihmiselon murhenäytelmän.*

P a u l H a n s e n.